

4. Вороний М. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М. Вороний. – К. : Наук. думка, 1996. – 704 с.
5. Гарасевич М. В. Винниченко та його доба / М. В. Гарасевич // Нові дні. – 1981. – № 11. – С. 17–20.
6. Горобець Н. І. Біографія писателя в системі естетического розвитку учащихся : методические рекомендации / Н. І. Горобець, І. А. Новикова. – Архангельск : Поморський університет, 2006. – 138 с.
7. Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народження) : збірник статей. – К. : ІПіЕНД, 2006. – 280 с.
8. Лист МОН України № 1/9-437 від 17.08.2016 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах» [Електронний курс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/about-ministry/normative/6119>. – Назва з екрана.

9. Михальчук Н. Мала проза Володимира Винниченка: метафізичні та естетичні інтенції : монографія. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 127 с.
10. Парашич В. В. Українська література. 10 клас. Академічний рівень : плани-конспекти уроків для шкіл з українською мовою навчання / В. В. Парашич. – Х. : Вид-во «Ранок», 2010. – 320 с.
11. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи. Українська література. Рівень стандарту. Академічний рівень. Профільний рівень / за заг. ред. Р. В. Мовчан. – Київ, 2010. – 112 с.
12. Франко І. Новини нашої літератури / І. Франко // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Кн. 4.

Дата надходження до редакції: 20.06.2017 р.

УДК 371:89

Наталія ВОВЧАСТА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри технічного перекладу
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності

МЕТОДИКА ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У статті обґрунтовано думку про те, що в закладах технічного спрямування варто використовувати спеціальну методику навчання з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей як рідної, так і іноземної мов. Охарактеризовано основні завдання спеціальної методики, а також форми та методи навчання. Запропоновано авторську методику формування іноземної професійної компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту. Проаналізовано важливість методичного забезпечення навчального процесу.

Ключові слова: авторська методика, форми, методи, підготовка фахівців цивільного захисту, зміст навчання, професійні іноземні ситуації, фахова діяльність.

В статье обосновано мнение о том, что в учреждениях технического направления следует использовать специальную методику обучения с учетом языковых и речевых особенностей как родного, так и иностранных языков. Отмечены основные задачи специальной методики, а также формы и методы обучения. Предложена авторская методика формирования иноязычной профессиональной компетентности будущих специалистов гражданской защиты. Проанализирована важность методического обеспечения учебного процесса.

Ключевые слова: авторская методика, формы, методы, подготовка специалистов гражданской защиты, содержание обучения, профессиональные иноязычные ситуации, профессиональная деятельность.

The article is focused on the idea that technical schools should use a special teaching methodology which is based on the peculiarities of the native language and foreign languages. Major tasks of special techniques, as well as forms and methods of teaching are emphasized. The author's methodology of forming a foreign language professional competence of civil protection experts is presented. Methodical analysis of the importance of the educational process is shown.

Key words: author's methodology, forms, methods, training of civil protection specialists, the content of education, professional foreign language situation, professional activities.

Постановка проблеми. Методика як наука, як відомо, передбачає організацію навчального процесу, здійснення дидактичної та методичної інтерпретації наукового знання, а також навчання (передавання наукової інформації студентам). Крім того, вона є «прикладною наукою, яка за своїм змістом і завданнями близька до комплексу технологічних наук. До змісту терміна «методика» можна підійти по-різному: з одного боку, це сукупність методів, а з іншого – наука про методи навчання. Застосування одного поняття в різних значеннях створює незручність: іноді методику як наукову дисципліну плутають із методикою як сукупністю методичних рекомендацій викладачам» [4, с. 9]. У зв'язку з цим, ми погоджуємося з думкою С. Гончаренка щодо доцільності використання до

поняття «методика» синоніми «конкретна дидактика» як наука, що досліджує теоретико-методологічні проблеми організації вивчення того чи іншого навчального предмета: організацію процесу навчання й виховання, типи і структуру уроків, види навчальних занять, контроль знань учнів, розвиток їх пізнавальних інтересів тощо.

Оновлений і трансформований зміст навчального матеріалу сприятиме розвитку іншомовної комунікативної компетенції у фаховій діяльності, а саме вмінню адаптуватися до надзвичайних ситуацій та приймати виважені рішення, особливо під час міжнародних навчань, тренінгів і проєктів. Як теоретична наука методика навчання іноземних мов ураховує дані інших наук у їх діалектичному зв'язку, проте при цьому формулює власні методичні закони, які якісно відрізняються закономірностями від подібних закономірностей базових і суміжних наук. У ході обґрунтування своїх законів і закономірностей методика значною мірою спирається як на передову практичну методику, так і на досвід творчо працюючих учителів іноземних мов. Зважаючи на це, в рамках нашого дослідження іноземна мова за професійним спрямуванням була обрана як основний засіб формування знань, умінь та навичок з іншомовного професійного спілкування. Зрозуміло, що й інші навчальні дисципліни, у першу чергу спеціальні, мають на нього вплив, проте це вплив саме іноземної мови на готовність до іншомовного спілкування майбутніх фахівців із цивільного захисту є очевидним.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Джерелом для аналізу означеної тематики слугували праці таких учених, як Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Кремень (професійна підготовка фахівців); М. Коваль, М. Козяр, А. Кузик, Т. Рак (підготовка фахівців служби цивільного захисту); Р. Прадівлянний, І. Секрет, М. Краснодобська, Р. Скорупа (проблеми формування іншомовної компетентності), а також фундаментальна праця «Методика як наука» академіка С. Гончаренка, що визначає поняттєвий апарат і ключові положення сучасної методики. Та попри це, проблема розробки методик іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту є надзвичайно актуальною, хоча й недостатньо розробленою.

Мета статті – обґрунтувати та висвітлити авторську методику формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. Методика навчання іноземних мов – це наука, яка вивчає цілі, зміст, методи і засоби, а також способи навчання і виховання на матеріалі іноземної мови. Як самостійна педагогічна наука вона пов'язана з іншими науками (лінгвістикою, психологією й психолінгвістикою, педагогікою та ін.), використовує виявлені ними факти і встановлені закономірності. Основні питання методики передбачають сукупність цілей навчання (*Для чого навчати?*), змісту навчання (*Чого навчати?*), технології навчання (*Як навчати?*) і допоміжних засобів (*Із допомогою чого навчати?*).

Водночас у процесі вивчення іноземної мови домінує рідна мова, впливаючи на систему мови іноземної. Якщо наявність схожості між мовами є важливою опорою у ході вивчення іноземної мови,

то невідповідність системи, норм та узусу рідної й іноземної мов спричиняє перенесення негативного досвіду із рідної мови на іноземну, а також помилок, які можуть спотворювати не лише форму, а й зміст.

Постійний розвиток методичної науки зумовлює появу самостійних відгалужень загальної методики, наприклад: історичної методики (аналіз методичних концепцій минулого); експериментальної методики (розробка теорії реалізації наукових методичних досліджень); порівняльної методики (дослідження особливостей навчання іноземних мов у різних країнах); методики використання технічних засобів навчання тощо.

У методиці навчання іноземних мов виділяють дві функціонально різні методики: загальну та спеціальну. Загальна методика займається вивченням закономірностей та особливостей процесу навчання будь-якої іноземної мови, тоді як спеціальна досліджує навчання конкретної іноземної мови у певному навчальному закладі з урахуванням мовних і мовленевих особливостей рідної мови. Наше дослідження спрямоване на спеціальну методику, а отже, покликане висвітлити методику професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту.

Основними завданнями цієї методики є:

- удосконалення форм та методів навчання іноземної мови;
- визначення місця курсу іноземної мови в системі професійної підготовки фахівця цивільного захисту;
- добір навчального матеріалу відповідно до вимог моделі фахівця;
- розкриття і встановлення закономірних зв'язків між різними елементами системи навчання;
- розроблення необхідної навчально-методичної документації у ході викладання курсу;
- розробка відповідного науково-методичного забезпечення.

Реалізація вищезначених завдань передбачає:

- формування пізнавального інтересу до вивчення й удосконалення знань та умінь з іноземної мови;
- набуття студентами іншомовних знань професійного характеру в процесі навчання та позааудиторної діяльності;
- формування професійних іншомовних умінь;
- організація самостійної роботи студентів на засадах професійного іншомовного спілкування.

Методика формування і вдосконалення культури професійного спілкування містить комплекс форм і методів іншомовної професійної підготовки: лекційні та семінарські заняття; практичні заняття з питань особливостей професійного спілкування іноземними мовами; індивідуально-консультаційна робота; моделювання та аналіз конкретних ситуацій професійного спілкування; дискусії; сюжетно-рольові та ділові ігри; читання й обговорення літератури із професійної проблематики тощо.

Активні методи навчання та використання дидактичних ігор, орієнтованих на професійну діяльність майбутніх фахівців цивільного захисту, сприяють зростанню інтересу до практичного заняття, підвищують активність курсантів щодо сприйняття значної кількості нової інформації з певної тематики, а також стимулюють обмін між ними новою та набутою інформацією; закріпленню й усвідомленню засвоєного

раніше; пошуку оптимальних варіантів вирішення професійних завдань, що гарантує успіх під час реальної аналогічної ситуації; підвищують мотивацію курсантів. Крім того, завдяки іграм студенти долають емоційно-психологічні бар'єри у спілкуванні з викладачем, формують навички співпраці в групі (колективі) [2, с. 158].

Для реалізації авторської методики професійного іншомовного спілкування майбутніх фахівців цивільного захисту внесено відповідні зміни у зміст та методи навчання окремих предметів (іноземна мова професійного спрямування, гуманітарні дисципліни, спеціальні дисципліни), запропоновано комплекс навчально-методичних матеріалів з іншомовного спілкування, що впроваджувався у навчальний процес. Ми акцентували свою увагу саме на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням, яка, з одного боку, відкриває шлях до спілкування у професійній діяльності, а з іншого – надає курсантам знання про культуру, звичаї й історію інших народів та країн.

На нашу думку, необхідно переглянути змістове наповнення програм з іноземної мови на предмет введення достатньої кількості текстів, діалогів, вправ та інших завдань із чітким міждисциплінарним ухилом. Такі зміни позитивно вплинуть на вивчення іноземної мови, поглиблення знань з історії і культури, сприятимуть формуванню навичок з іншомовного спілкування.

Одним із ключових моментів при цьому виступає дослідження впливу змісту навчання на рівень готовності до іншомовного спілкування, що містить: мотивацію на розширення професійного досвіду іншомовного спілкування; знання про професійні норми спілкування; вміння та навички побудови і розпізнавання норм висловлювання професійного характеру; гнучкого варіювання мовного висловлювання відповідно до комунікативних стратегій; вільного використання тезауруса професійних понять і концептів; мовної та немовної поведінки в культурно-специфічних професійних ситуаціях; розуміння і продукування іншомовного тексту професійного профілю [3, с. 23].

Варто також зауважити, що під час занять не так часто використовуються ігрові методи та ділові ігри, хоча вони значною мірою впливають на розширення емоційного поля процесу навчання, сприяють творчому розвитку та самостійності студентів. Використання означених методів пов'язане насамперед із труднощами добору відповідних ігор, недостатністю методичного матеріалу. Такий стан речей ми пояснюємо тим, що викладачі вищих навчальних закладів не володіють достатньою інформацією про види, сутність і можливості інноваційних методів, хоча сам факт їх використання свідчить про значний інтерес до цих методів, який можна успішно реалізувати завдяки відповідно розробленій методиці добору методів навчання. Проте для ефективного використання таких методів необхідно розробити відповідні системи методів, які можна буде застосувати в ході викладання певної дисципліни, теми, враховуючи можливість курсантів та вміння викладача послуговуватися ними.

Сучасне методичне забезпечення навчального процесу передбачає розроблення принципово нових

методичних рекомендацій для вивчення передбачених програмою дисциплін; створення навчальних посібників із органічного поєднання теорії з практикою, використання активних методів навчання, а також таких, що розкриватимуть програми курсів; формування проблемних і контрольних завдань для розвитку пізнавального інтересу студентів, здійснення зворотного зв'язку в навчальному процесі; застосування спеціальних наочних посібників із постановкою навчальних проблем; розроблення і використання комп'ютерних навчальних програм; створення хрестоматій, енциклопедій тощо [5, с. 52].

Підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що вдалий добір навчального матеріалу є невід'ємною складовою освітнього процесу, адже саме актуальна та цікава тематика викладу матеріалу стане в нагоді у ході підготовки майбутнього фахівця до професійної діяльності [1, с. 44]. Також варто наголосити, що професійна іншомовна підготовка дає змогу курсантам користуватися значно ширшим діапазоном іншомовних джерел – як друкованих, так і електронних. При цьому суттєвою проблемою є розрив у вивченні іноземної мови. Ми намагалися заповнити його шляхом уведення на 3 і 4 курсах факультативів та поглиблення викладання ряду спеціальних дисциплін (чи хоча б окремих тем) іноземною мовою.

Висновки. Реалізація ідей перебудови сучасної освіти передбачає передусім піднесення на якісно новий рівень наукового і методичного забезпечення навчального процесу, зокрема включення комплексу засобів навчання, тобто джерел інформації, спрямованих на реалізацію методів і функцій навчання майбутніх спеціалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовчата Н. Я. Науково-методичне забезпечення системи іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту / Н. Я. Вовчата // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2016. – Вип. 9. – С. 41–46. – (Серія «Педагогічні науки»).
2. Вовчата Н. Я. Дидактична гра як метод активного навчання майбутніх офіцерів цивільного захисту / Н. Я. Вовчата // Педагогічний альманах : збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. – Вип. № 33. – С. 154–160.
3. Вовчата Н. Я. Проблема формування змісту навчання іноземної мови фахового спрямування у контексті неперервності професійної освіти / Н. Я. Вовчата // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2017. – Вип. 2. – С. 19–24. – (Серія «Педагогічні науки»).
4. Гончаренко С. У. Методика як наука / С. У. Гончаренко. – Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. – 30 с.
5. Лашик І. П. Науково-методичне забезпечення навчального процесу при ступеневій підготовці спеціалістів / І. П. Лашик // Реформування вищої освіти в Україні (закладів І-ІІ рівнів акред.) : зб. матер. наук.-практ. конф. – К., 1998. – С. 52–55.

Дата надходження до редакції: 01.06.2017 р.